

240

П56204

ПЛУЖАНИН

1927

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧЕБНА
БІБЛІОТЕКА

1934

АНДРІЙ ГОЛОВКО

1927
321

6

(21)

ХАРКІВ

БЕРЕЗЕНЬ

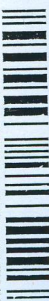
OK

Ціна 25 коп.

Адреса редакції й контори:
Харків, Пушкінська, 24
„ПЛУЖАНИН“

V.N. Karazin Kharkiv National University

00785026

ДО ВІДОМУ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

Чергова книжка — 7 вийде на початку квітня до ювілейного IV з'їзду спілки селянських письменників Плауг (3—7/IV).

Книжка 8 вийде в середині квітня з матеріалами п'ятирічного ювілею „Плауга“ (привітання, хроніка з'їзду, резолюції з'їзду і т. п.)

Оскільки тираж журналу обмежений, редакція ласкаво просить завчасно поновити передплату, щоб уникнути затримки висилки журналу, а то й недостачі (особливо тим передплатникам, що надіслали передплату в сумі 1 крб. 50 коп. на перші 3 місяці).

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЧЕ Т-ВО ПИСЬМЕННОКІВ „ПЛУЖАНІН“

Вийшли з друку і продаються видання:

1. Биковець М. — За дитячу книжку і кіно-фільм. Збірка на тему, як писати опов., п'єси, кіно-сценар. для дітей 3-8 фот., 64 стр. — 25 коп.
2. Антоша Ко — Лопанські раки. 5 гуморесок — 32 стр. (з 3 мал.) — 15 коп.
3. Остап Вишня — Українізуємось. 8 гумор., 32 стр. з портретом автора — 15 коп. Перше видання розпродане. Вийшло з друку видання 2-е, ціна — 15 коп.
4. Л. Первомайський — Комса. 2 опов. з комсомольського побуту. 32 стр. — 20 коп.
5. Остап Вишня — Вишисві усмішки кооперативні. 3 портр. автора і факсиміле. 96 стр. — 80 коп.
6. Ан. Дикий — Огонь цвіте. Поезії. 48 стр. — 40 коп.
7. Г. Одинець — Казка про чудака Якова, що дурив, та не всякого. Із 6 мал. 24 стр. — 15 коп.
8. Ів. Підкова — Кислиці. Гуморески. „Весела книжка“ № 3. 32 стр. — 15 коп.
9. А. Шмигельський. Памолодь. Поезії. — 35 коп.

Всі ці книжки продаються по книгарнях ДВУ, Книгоспілки, Рух, Укр. Робітник. Книжки можна виписувати, посилаючи вартість на адресу: Харків, Пушкінська, 24, „Плужанин“. При замовленні більше як на 1 крб. — пересилка безплатно; при гуртових (не менше як 10 прим.) замовленнях — знижка.

Адреса Правління й Контори: Харків, Пушкінська, 24, „Плужанин“.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

1. Редакція залишає за собою право скорочувати статті й робити зміни редакційного характеру.
2. Рукописи мусять бути чітко написані (краще надруковані на машинці) на однім боці аркуша.
3. Передрук стат. і хронік. матеріалу з „Плужанина“ дозволяється робити при умові точного позначення джерела. Передрук художнього матеріалу — лише за згодою редакції чи автора.
4. Редакція не відповідає на листи, коли для відповіді не додано листівки або марок. Невикористані твори переходять не довше 1/3 року. Для повернення їх треба надіслати марок на 8—18 коп.
5. Про всі випадки неакуратного одержування журналу проситься негайно повідомляти редакцію, додаючи справку від місцевої пошти. Лише в такому разі журнал висилається вдруге.
6. Редакція не бере на себе відповідальності за передплату, що її було надіслано марками в простих листах. Найкраще посилати поштовими переказами чи в листах рекомендованих.

Адреса редакції й контори: Харків, Пушкінська, 24, „Плужанин“.

ПЛУЖАНИН

ДВОХПИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ
СПІАКИ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУГ”

ВИДАННЯ РІК 3 - й

№ 6 (21)

20 БЕРЕЗНЯ 1927 Р.

Мик. Дукин

I K-6561 СВІТИЛКА

Як показувала Іванові язика, так і прикипіла на місці. До класу входила вчителька. Мотря поволі втягла язика й лупнула очима на вчительку.

— У куток?

— Що в куток?

— У куток, кажу, мені йти? — Далі помовчала трохи й додала: — За язик. Еге-ж?

— Сідай на місце!

На місце Мотрі не хотілося сідати страшенно.

— Е-е — протягла розчаровано, — а я думала в куток...

Проте сіла; коли вчителька одвернулася, Мотря ще раз показала Іванові язика й полізла під лаву піднімати оливця. На місці не сиділося. Урок тягся неймовірно довго, сидіти було незручно... Ні, ви скажіть: як би у вас дома лагодили сестрину скриню, вплітали коням кісники в гриви, ну, словом, віддавали б вашу сестру заміж — всиділи б ви спокійно в класі?!

І Мотря підстрибувала на лаві, немов карась на сковороді. Щось розповідала вчителька, щось читали довго й нудно... Вже й перо поламала об лаву і коневі в книзі третю пару ніг підмалювала, а урок все тягнеться. Насилу діждала дзвоника.

На перерві хотіла збігати додому; ну одним-одним очком зиркнути, що там робиться й назад. Далі передумала: увійшла до класу, сіла на місце й схилила голову на руки.

— Мотре — гукнула вчителька, — що тобі, нездужається?

— Голова болить!..

Мишко Твердохліб, ватажок піонерського загону, аж підскочив на місці:

— Івго Михайловно!.. (Ні, нехай ось збори піонерські будуть, отам він її відчитає!).

— Що тобі?

— Та я... Вийти можна?

— Ступай! Вийди й ти, Мотре, на повітря. Швидче голова перестане!

В класі писали. Мотря витягла зошита, чорнило й низько схилилася над лавою.

— Піде Марія заміж — буде тяжко вдвох із матір'ю вправлятись. Коли то ще ту невістку візьмуть: брат — він досі горобці під стріхами дере. Попочекаєш іще! А як невістку візьмуть, тоді Мотря і-і-і-і. Тільки ви, мамо, дочку й бачили,

... — А за кого ж його? За Івана?.. К грецям, він б'ється! Ну, тоді за Грицька, або ні, ще краще за Юхима! Він хоч і рябенкий трохи, ну то нічого, зате в батька один син!

... — Як ітиму — Катрю з Марфою до себе друзками покличу... Тю-тю, друзками!.. Піонерам же неможна! Ні, можна, бо тоді вони великі будуть, не будуть уже піонерами. То от зараз...

— Що тобі, Мотре, знову голова болить? — Івга Михайлівна схилилася до школярки й дивиться на білу сторінку зошита.

Івга Михайлівна ще зовсім-зовсім молодесенька, ну чисто сестра Марія, або мабуть ще молодша. А кучеряшки з лоба звисли, непокірні, лоскочуть щок, хороше так. Мотрі й соромно й чомусь весело стало.

— Івго Михайлівно, а ви гарні!..

В класі тихенько засміялися і Мотря з ними.

— Гаразд-гаразд! А от чому ти не писала нічого?

— Івго Михайлівно, я додому піду!..

Знову підскочив на своїй лаві Мишко, а вчителька ніжно провела рукою по Мотриній голові й сказала: Іди!

Додому не йшла, а летіла. Вже біля воріт відсапнулася, повернулася в той бік, де була школа й ще раз показала Іванові довгого язика.

— Кадетка нещасна — лаявся в цей час у школі Мишко, — ну не діжду ж я піонерських зборів!..

II

Доки молоді вернулися з церкви — багато передумала маненька школярка. Все навколо стало якесь незвичайне, і люди, і навіть хата. Свічка перев'язана хустинкою на столі лежала, все Мотря питала: „Не пора ще світити“? І коли їй казали, що рано ще — думала про церкву, про батюшку: навіщо він так довго вінчає! З церкви думка чомусь перескочила на Мишка Твердохліба, на школу, а далі знову на батюшку. Він певно недобрий, отой батюшка: покинув би людей у церкві вінчати й були б усі люди піонерами! Ну не піонерами, так комсомольцями, як отой Данько з ячейки. Бач, Данько! Було б таки в нього спитатись, чи можна їй, Мотрі, світилкою бути? Щось його давно вже в школі не було... А Твердохліб що, цабе велике, як Твердохліб? Мишко та й годі! А все таки страшно, хоч і втече вона зі зборів, а страшно! Зберуться й давай полоскати: „І сяка і така“!..

— Ну, як його скажеш, що не хочу, або не можна — уже в голос думає школярка.

— Добро Мишкові: у нього батько головою сільради. Та ще й у Червоній Армії був. А тут скажи, що не хочеш, то вилають або й наб'ються добре...

Мотрі раптом стало нудно. Перестало все цікавити, навіть свічка на столі. І кріз святковий серпанок глянули в вічі школярці буденні люди, буденна від злиднів і віковичної темноти хата... „Завтра, думала, скине Марія вінок і буде в цій хаті жити ціле життя... Колиску біля полу причепить до сволака і так від печи до колиски все життя проходить; хіба що в жнива в поле, або в свято до церкви“...

І чи тому, що любила свою сестру маленька школярка, чи тому, що весь час думка зверталася на Мишка, на Данила з ячейки, тільки відчула вона, що не так би Марії життя пр жити... Не так! А як же? В кого спитати? У Данила — той давно вже до школярів не заглядає, а в своїх... Що ж свої? Темні люди! І глухе, від кам'яного міста далеке село.

III

Хтось за вікном гукнув: „Ідуть“! І знову став перед очима Мотрі якийсь зеленкуватий, солодкий туман. Засвітила свічку й приліпила до вікна. А як під'їхали молоді — забула все, що їй казали робити, вискочила в сні, не бачила навіть, що свічка потухла й кинулася на шию сестрі.

— Вже, Марія, егеж? А я ждала-ждала... — Глянула на свічку, ойкнула, а далі сіла в куточку і тихо, нечутно заплакала. На неї не звертали уваги. Раптом десь узався повен двір людей, щось голосно розмовляли, кричали, десь верещала гармошка, хтось на підтинку присягався щось комусь ізробити; зеленкуватий туман коливався Мотрі в очах і від сліз було солоно в роті. Було трошки страшно, але їй хотілося, щоб так було завжди, щоб лящав у вухах глухий гомін і верещала гармошка й щоб ніколи вже більше не було ні школи, ні Мишка Твердохліба, ні Івги Михайловни з її м'якими й теплими руками й темними волосками очей...

IV

Ввечері розгулялося весілля. Мотря хотіла було йти додому. І пішла б, як би не сестра Марія: у тієї на обличчя лягли тіні задуми і в очах світилася задума. А може й печаль...

— Що тобі, сестричко? Може пиріжка хочеш? Із печінкою, ти ж любиш. Ні? Ну тоді киселю, скажи нехай усиплять! Не хочеш, то йди мабуть спати лягай, натомилася за день... А завтра ж до школи йти!

— Не піду я до школи!.. Я з тобою буду! — І Мотря сховала обличчя у сестри на грудях.

З другої хати, де гуляли старі, вийшов Маріїн свекор.

— Свахо — піймав він Мотрю за руку, — нумо ще з тобою вип'ю! З усіма пив, а з тобою ще!

Мотря хотіла було вирватись і втекти, але у свата так чудно по поросячому світилися очі й кувікало в горлі, що вона мимоволі засміялась.

— Ач, ще й сміється з свата! Нумо, пий! — І він налив повну шклянку. — Чи ти пак піванерка, камуністка? Кат його бери й за те вип'ємо!

Мотря знову хотіла вирватись, але сват міцно тримав її однією рукою.

— Пий, сестричко. За моє здоров'я!

— Во! І я кажу пий! Усі п'ють і ти пий!

І він влив Мотрі в рота чарку горілки. Гидка й пекуча, вона поповзла в середині гарячою гадюкою і вклалася там слизьким і непокійним клубком. Потім ще випила здається з матір'ю — не пам'ятала. Слизька гадюка гидко й страшно вирушилася в середині. Весело не було.

Потім її облишили, — за веселою й п'яною гульнею нікому було думати про Мотрю: сестра Марія раптом десь зникла, а старі пили. Хрипкими голосами співали якоїсь тягучої, старовинної пісні. Тиняючись, Мотря злізла на під.

Поволі Мотря розібрала слова пісні, — її частенько співала Мотрина мати: за малими дітьми журиться мати, не знає, де їх подіти. — „Ой, ненько наша, не вбивайся за нами. Як поростимо, порозходимось сами!..“

— Чому це вони цієї завели? — в'яло ворухнулася думка. А далі запрацювала шаленно швидко. Безладно, як на пожежі, товклись в голові слова й образи. Хтось у хаті проказав: А де Мотря? І відповів материн голос: „Певно з Марією до нас пішла.“ Хотіла Мотря озватись й не могла. Щось страшне раптом насунуло, придавило її всю. Мотря потягла до себе чийсь кожух, із головою укрилася — страх не проходив, тільки ще темніше стало в очах.

З туману виринули раптом сват, Данило-комсомолец, Мишко Твердохліб, а далі ціла орава школярів... Всі щось кричали, сіпали Мотрю, а хтось боляче-боляче здавив голову... Раптом всі змовкли, говорив один Мишко. Мова його дзвінка й сердита весь час рвалася й падала немов камінці в криницю: — „Ось, дивіться — і вся орава стала міцним колом і вирячила очі, — ось вам... Казав: „Мотре, ти ж гляди... Пію-

нерка ще називається... Тьху! — Мишко голосно плюнув, а всі навколо голосно загомоніли...

До хати увійшли ще люди на весілля, з другої хати вийшли їх зустрічати, вийшов і Маріїн свекор з нерозлучною пляшкою й чаркою в руках.

— Нумо, з морозу!.. Га? Що? Потім роздягатимешся. Скидай на піч кожухи, або що. Бачиш, яка тіснота! Нумо з морозу по одній!..

Маленька школярка крізь туман щось чула; не розібрала нічого. Тільки щось надавило зверху, війнуло холодком. Знову заговорив Мишко:

— Дівчата... хлопці!.. Я їй казав, а вона... Викинути її... „Викинути... викинути!“

Щось хотів сказати Данило. Він ласкаво посміхнувся до Мотрі, взяв Мишка за руку, але раптом закрутився, зблід і його проковтнуло туманом... Теплі руки Івги Михайлівни стиснули голову Мотрі, повернули її й учителька низенько схилилася над школяркою: „Ах, Мотре, Мотре!.. Моя маненька, хороша, бідна моя нерозумна дівчинко!..“ Тільки кучеряшки вже не ніжно, а сердито й настирливо лізуть у вічі, в ніс, у рот, у мозок... Мотря хоче відвернутися від учительки, але кучеряшки, немов кожух, здавили її, не дають дихати... Далі все: і вчителька і школярі з Мишком закрутилося перед очима і зникли... Тільки далеко десь кувікав п'яний сват...

Весілля гуло... Вже випили все, що було приготовано, ще посиляли... Пили знову... П'яними голосами співали й лаялися...

На печі, під кожухами було тихо...

Х. Довгий Яр (Ізюмщина)

БЕАТРИЧЕ

Юр. Жилко

Золотого вечора осіннього розгорнулась сторінка страждань у книзі життя мого...

Алея парку раптом повертала і йшла на гору. Заглиблений у думи свої поволі сховався я на схил гори, коли раптом з-за повороту сміх, тупіт і.... трохи не впавши від несподіваного удару, я тримав у обіймах її... То був лише момент...

Сміх... „Вибачте“, і побігла далі. З нею ще хтось, я не побачив навіть, чи хлопець, чи дівчина.

Я стояв і дивився... Здавалось мені, що ніби й досі ще лоскоче моє обличчя русявий волос, золотою павутинкою світячись од вечірнього сонця, ще дзвенить у вухах трохи збентежений сміх, і пружне молоде тіло немов іще горнеться до мене.

Золотого осіннього вечора було це... І коли ніч погасила на хмарах останні відблиски сонця, коли людський розум кинув на герць із пильною жмути електричного світла, брів я додому.

Самотно й холодно було чогось у гамірному натовпі вулиць... Згадався шлях. Довгий шлях десь зникає в темряві... калюжі... багно... золкий вітер... мряка і остронь темний силует старої верби. „Я. одинокая верба“...

Я кохав... О, розуме, ти протестуєш але чи переможеш? Та й по що змагатися?... Ти, розуме, кажеш: „Я не знаю її, може ніколи більш не зустріну“... Але, розуме, кохати можна й так, як Данте кохав Беатриче.

Які чудові твори виходять з-під мого пера! Істинно, що кохання збуджує найкращі сили людської істоти...

Друкую свої поезії на сторінках „Світанку“.

Чи читає ж вона мої твори? Чи відчуває, що це для неї?

Увечері знову й знову блукав по парку, і знову даремно.

Парк журливий такий, а вітер — вітер тужить, голосить...

Що-вечора буваю в парку, що-вечора тоскна самотність тяжить наді мною.

Велетне Данте, дай силу мені нести так само мужньо свій тягар любови, як ніс його ти!.. А проте тобі куди легше було! Ти хоч коли-не-коли міг подивитися на свою Беатриче.

Був у редакції „Світанку“. Віддав де-кілька поезій. Прочитавши їх, пильно глянувши на мене, редактор почав дуже співчутливо розпитувати про моє життя, особливо матеріальний стан. Врешті виписав аванса 10 карбованців. Чудний! Усе на матеріальну базу звертає, а далі й не бачить. Шкода навіть таких.

Увечері з тугою на серці і з авансом у кешені блукав я по місту. Ноги самі якось повертали в напрямок до парку, але я рішуче боровся з ними. Пощо, дійсно, оце паломництво до „святих місць“. Сподіватися зустріти її там нема чого. Та й, певне, парк уже закритий... Хто ж буде гуляти по розкислих від дощу доріжках?..

Ця боротьба з моїми ногами непомітно завела мене в досі незнайому околицю міста. Попав я до якогось скверика... Дороги додому не знаю. Пішов навмання... За рогом вулиці засяли сліпучі вогні кіно-реклами...

„Американський бойовик з участю і т. ін.“. Згадав про аванса й вирішив зайти. Розважуся трохи.

Я ледве встиг примоститися на стільці, як почався сеанс. Якийсь ковбой, що допіру спокійно пив у компанії, раптом чогось схопив револьвера, застрелив трьох хлопців і подався верхи у степ. За ним погналося з десятка чоловіків... Але тут чийсь шепіт і притишений сміх здалися мені надто знайомими... Золота алея замигтіла перед очима й на екран я вже не дивився. Намагався побачити де вона, прислухався, чи не почую знов її голоса.

Нарешті дочекався кінця сеанса. Схопився прожогом з стільця і почав стежити за публікою, що сунула до виходу, і — аж ось вона. Вона, з подругою або сестрою. Вирішую — просто й спокійно підійти і привітатися, немов давній знайомий. Я ж проти гнилих забобонів. Для чого неодмінно чекати, доки якийсь посередник дозволить нам стиснути одно одному руки.

Стою між двох рядів стільців і чекаю. Ось вона підходить. Тепер уперед і я опинюся поруч із нею... Але ота клята сором'язливість, незрозуміла нерішучість нападає раптом на мене, і я навіть сідаю на стільця, щоб якось перехвилюватись... А вона далі й далі... а там

Юр. Жилко

змішається на вулиці з юрбою, і чи зустріну її ще коли? Останнє напруження волі, і я розштовхуючи всіх поспішаю наздігнати її, поки не пізно.

На вулиці вона прощається з товаришкою й кожна пішла своєю дорогою. Тим краще. Зможу поговорити наодинці.

Годі й казати, що я пережив, що я почував, але за всю дорогу не насмілюся наздігнати її та заговорити... Один момент так гостро хотілося, щоб на неї хоч хулігани наскочили, а я б тоді... Одним словом, я записав собі назву вулиці й число будинку і почав шукати дороги додому.

Чого я нерішучий такий? От уже кілька разів проводив її від дому аж до тресту, де вона служить, але ніяк не насмілюся підійти й заговорити. Вона, здається, помітила, що я за нею стежу. Її це немов бентежить... О, як би вона найменший знак подала, посміхнулася привітно... А сам я не можу... Кляну себе, але не смію...

Насмілюся я таки одного разу вслід за нею увійти до Тресту. Звернувся до одного службовця за довідкою, коли приймає голова правління, а сам стежив за нею. Сіла вона до столу з написом „реєстратура“... Здається побачила мене, пізнала...

Пощастило познайомитися з кур'єром того тресту і скоро ми з ним остаточно поприятелювали за дюжиною пива.

Боліла голова. Ноги ледве несли додому, але я знав тепер її ім'я...

Удома в мене вже назбиралося кілька авторських зошитів місячника „Світанок“, Скрізь над усіма моїми поезіями надписую: „Світлій мрії моїй — Лілі від її поета“. Запаковую й здаю на пошту рекомендованою бандеролею... Так краще. Коли я сам не насмілюся ніяк їй сказати, хай за мене промовлять до неї рядки моїх поезій — поезій, що для неї одної й писалися.

Вертаюсь додому. Перший сніжок приємно холодить гаряче чоло... Як то вона прийме моє послання?.. Гадаю, що прихильно. Це зачепить у неї струнку шанобливості. Не зовсім гарний шлях, але... але я так її кохаю.

Через де-кілька днів послав уже листа. Написав усе, все. Благаю відповісти хоч одно слово і... вже п'ятий день відповіді нема. Невже так нехтує моїм почуттям моя Ліля, мій світлий промінь?

Послав іще листа.

Пишу листа за листом. Інколи тінню йду за нею... А вона — ні слова відповіді, жодного погляду... Ні, я не здібний до життя. Інший на моєму місці або вже давно б цілком заволодів почуттям коханої людини, або знайшов би в собі стільки сили, щоб побороти безнадійне кохання... А я...

Читаю, перечитую життєпис великого Данте... Почуваю, що якийсь спокій сходить на мене. Моє кохання теж стає цнотливою, святою любов'ю до моєї Беатриче... Я так хочу. І дивний спокій опановує мене... Ах, чого я пішов тоді в кіно?

Блукаю алеями й не можу збагнути, чого весна журливіша, ніж осінь?.. Сором'язливо — зелена весна... Ось та алея й те місце... Як би зустрілись тут знов... Пошлю сьогодні ще листа — оті сонети, що вчора написав... Там оспівано нашу першу зустріч...

Славетний Данте, дай мені сили нести тягар неподіленого кохання!

Косовицю й жнива перебув на селі. Батько каже, що мабуть я багато працював узимку, що так перевівся. Нічого йому не сказав. Не зрозуміє... Правда, не він винний, що в нього така примітивна натура. Це наслідок проклятого рабства.

Брався я до найтяжчої роботи. Гадав у ній знайти забуття, і дійсно — образ Лілі якось одійшов у далечінь... Раз-по-раз менше я про неї згадую. Почуваю, немов одужую від тяжкої хвороби... Робота й нове оточення... Оця чорнявенька, Галя, наче на мене надто пильно поглядає.

Знову я в місті... Знову давня звичка потягла до парку. Парк... Парк осінній... Ця сама золота алея. Будить вона спогади. Спогади, але не почуття. Трошки сумно, трошки гірко, трошки шкода себе за все, що пережив... Але до Лілі вже не тягне, навіть давно вже їй не писав...

Ну, що ж, прощай. Прощай, далека! Прощаємось, так і не пізнавши один одного. „Розлука без зустрічі“ — ех, життя, життя, яке ти химерне!

Хто б міг думати? Зустрівся з Лілею... в народньому суді. Присудили платити аліменти. Доказом мого „батьківства“ (!) були: по-перше - свідчення трестівського кур'єра, того самого, що я колись напував пивом; по-друге - величеський пакунок журналів з моїми власноручними написами, і по-третє — чимала збірка рукописів — поезій та листів моїх...

Оце тобі і Данте й Беатриче!

Полтава

Тяжка оранка (з нім. картини)

МОБІЛІЗАЦІЯ¹⁾

Йозеф Кастнер

Була мобілізація.

Ми, зелені некрути, випинали в кропив'яних порваних шинелях груди й казали: Дивись, салдати! Старі салдати!

Війну брали ми незвичайно серйозно.

Холодні зорі палали на високому небі, а дні зкорочувались окри-
вленим осінню.

Розпачлива нудота охопила залізними оковами наші серця, нудота, що її тугу й удари знають тільки салдати. І біда, і нужда. Наплювать!

Наш полк стояв у містечку, в котловині, що була на постріл руш-
ниці від мад'ярського кордону. В повітрі висіло щось безіменне, грізне.
Була ще мобілізація, війна, грохот гармат, смерть, муки. Ночами з'явля-
лось воно нам, біля голів сідало, морозило і розбуджувало.

Війна! — казали ми і очі наші гарячкою грози поширювались. Руш-
ниці, багнети і гармати, глибоко розрита родюча земля, в загравах села,
міста в руїнах, розбиті голови й диряві серця, і розпорені черева...
Війна! Війна! О, життя, проклята потвора!

Час летів, як божевільні ординарці на пострелених конях і невпев-
ність подій, що наближувались з кожною годиною — мучила. Тільки євреї,
брудні і завжди стурбовані, в довгих халатах і з пейсами, що аж смішно
було, далі перелічували гроші і снувались біля бідних крамничок. В за-
їздах пищали дівчата, потім газети, гарячка і знову газети. Містечко
знервувалось. Салдати, що повертали до касарень, сповнені неспокоєм
обивателів, блідніли і худли на очах. А від кордону проривались вісти:
ворог наступає. Ворог, мад'ярський нарід — біднота, зодягнена в салдат-
ське ганчір'я. Ворог, що повинен бути забитий, пострелений.

Того вечора зникнули з касарень офіцери. Їх поглотило містечко.
Пішли до дівчат і горілки. Наказ звучав: опорожнити містечко і окопа-
тись на бугорах, що висунені до мад'ярського кордону.

— Добре, — каже Іштван Золтан. — Опорожнити, то опорожнити,
побачимо...

Золтан був старий салдат, мад'яр, очі як вугіль. Казали, що служив
в Червоній армії за Бела Куна. Але це тільки так, ніхто не знав.

Золтан був мій найвірніший товариш. Ще сьогодні бачу його, як
лежить і курить. Кажу йому:

— Ти чуєш?

Підніме голову і наклониться до мене. Шепчу йому:

— Буде наказ стріляти. Вистрелиш?

Хитне головою.

— А буде наказ, — кажу голосніше, а очі горять мені і голос трем-
тить — буде наказ забити. Заб'єш?

— Заб'ю, — відповідає певно, сміється і вказує на офіцера, що бі-
жить через двір.

Вдаю, що не розумію. Відкидає цигарку і вибухає:

— Ти не лякайся. Ти ще некрут. Вони ж нас не чули!..

І дивиться на поручника, що стоїть в куті кімнати біля печі і тихо,
тільки для себе, посвистує.

Ніччю зловили шпигуна. І повели зразу до командира. Командира ж
чорт ма? На сходах крик, ординарці, лайка, світло, тіні унтерів. Вкінці
надходить командир. Ведуть його теж п'яні офіцери, а він — лютий, ска-
жений з червоним обличчям і дико реве:

— Розуміється, брате капітане, але де той пес-зрадник?!

¹⁾ Оповідання з часів чесько-мад'ярської війни.

Привели старенького селянина. Сиве волосся прилипло на лобі, ледве держиться на ногах. Обличчя в кривавих ранах. Найшли в його мад'ярські папери. Чорт їх розумів! Але всі спішили і які там церемонії з шпигуном. Перевірити прізвище? Питаться за провиною? Все одно не скаже правду. Ось папери, хоч ніхто й слова не розуміє з них, але власне тому не слід довго думати над всім цим.

Командир лютує, кидається як скажений. У дідуса мліють коліна.

— Застрелити! — реве командир — застрелити і далі веселитись!

Його п'яні слова різали, як гострі багнети.

Не було виходу. На війні необхідно виконувати накази точно й хутко.

Діда привели на касарняний двір, зав'язали очі, вистрелили. Вистрелив й Іштван Золтан.

Вранці полк рушив в похід. Сніжило і дув вітер.

Я оглянувся позад себе на Золтана. З його очей бризнули сльози. В найбільшому здивуванні відкриваю вуста. Стає мені на п'яти і тяжко видихує:

— Знаєш, ти ще тільки некрут... А то був мій батько. Це зветься мо-бі-лі-за-ція...

Ми пристанули. Золтан витягнув з ладівниці дві цигарки.

— Кури! — сказав — кури і не питайся!

І я слухняно викурив його цигарку. Злякано і смутно... Горіла в ній мобілізація, горіло в ній забите життя старого Золтана...

Канада

З чеської переклав М. Ірчан

Вол. Кузьмич

ВИСТАВА

I

Дочка фершала — красива донька. Але красу вона почуває не тоді, коли вона дивиться в дзеркало (о, вона має велике та прозоре), а тоді, коли всі сусіди кажуть про її красу та пророкують хорошу долю, себ-то хороше весілля та побрання з хорошим чоловіком. Так! Всі розмовляють і всі визнають, що навіть в окрузі таких нема. Батько завжди усміхається, коли говорить про неї та про її майбутнє — значить... значить всі-всі розумні люди мають повагу до красунь і звичайно бережуть, як око. Ні! Ні! Не даремно її запрошено у сельбуд грати ролі коханок і не дарма сам зав-сельбуд сказав їй на вухо:

— Колиб у сельбуд ходило побільше красивих дівчат, то все життя молоди гуртувалося би тільки у сельбудах! Чуєш?

Дочка фершала підходить до свого дзеркальця й виймає з-під нього невеличкий папір. Папір розгортається й її оченята стрибають по рядках.

„Моя славетна дівчино - Ліля!

Я пишу тобі, бо думаю тільки про тебе, мою Лілею, що виросла ніби ненароком у нашому чорному селі. Колиб ти знала, якого сочного поцілунка я готую для тебе, щоб ти сміло виступила, як акторка! Я знаю, ти вразиш усіх своєї чудовою грою. Ти потрібуєш великого, щирого, глибокого! Ліля — я мрію про тебе! Приходь, моя струнконога, на виставу, не забувай, що ти граєш роллю паризької проститутки! Я певен, ти виявиш свій хист і свій талант! Чекаючи поцілунків гарячих та обнімання твого —

твій щирий Марко.

Р. С. Вистава призначена на 7 годин сьогодні, але приходь у дев'ять, бо у нас звичка завжди спізнатись, а я не хочу, що ти витратила свій час.

М“.

Ліля зведе від радості плечі і падає у млості на канапу. На канапі так м'ярко лежати та бавлячись дригати своїми стрункими ноженятками. Ліля дивиться у вікно — вечір зграйний поволі спадає на лани, небо — зкуйовджене золотавими хмарками, — так весело й квітнево на дворі — а тут чекай! — лежи примусово на канапі! — чекай! поки ота лінива ніч прийде та стукне в годинник „дев'ять. Чуєш? де-в-ять“!

І на що оті більшовики видумали звичку спізнатись? Було б о сьомій, а то... чек-ай! От — проклятуші люди!

II

Марко уже о шистій годині на сцені й ганяє хлопців туди й сюди. Вони його прозвали „театральним комісаром“, але він не звертає уваги і все лаштує та порядкує, щоб звільнитись о вісьмій годині та забігти до фершалової доньки. Піт мережить його чоло, спадає крапельниками долу, але Марко, наче заєць у полі — бігає з краю в край та підганяє всіх. На решті, о вісьмій хвилині на 8-му годину все закінчено і Марко біжить навпростець до Лілі.

В цей самий мент Ліля — дочка фершала — о вісьмій хвилині на 8-му годину схоплюється з канапи, одягається й біжить у провулок до площі, де стоїть (осяяний до урочистої вистави) сельбудинок. Марко захеканий вбігає до хати і не найшовши її — тим же шляхом навпростець біжить назад.

Ліля знервована (вона не чекала до дев'ятої) увіходить у залю — крізь натовп пробирається до сцени й питає про Марка. Але хлопці не говорять, де Марко, а попереджують, що вистава почнеться через двадцять хвилин, бо публіка, як яблук в коморі, набилась у залю на безплатну виставу.

— Треба швидче починати! Ліля, не заходь далеко!

Але Ліля, догадавшись, що Марко мабуть побіг до неї — вирішає зустрінути його по дорозі. По двадцять шостій хвилині на восьму вона покидає сельбуд і крокує додому, бажаючи перед виставою поцілуватись з любимим парубком, бо поцілунок (о, поцілунок!) — він наповнює серце силою, особливо тоді, коли треба грати трудну роллю паризької кокотки.

Марко у цей час спотикається на городі і вимазується в канаві у глину. Та любов не лякається пригод! Марки голосно лається у чорне небо і поспішає до ліси. Ось, ось — сельбуд — ясно, як зоря у небі — вона там! Перелазячи лісою, Марко чипляється за тин, і щирий вереск його штанів (театральних, не своїх) підносить напруження до вищої точки. Ой — лишенько!..

Але він біжить до сельбуду, а великий лоскут теліпаючись свідчить про уперту любов Марка до Лілі. Що ж — він повинен перед виставою поцілувати Ліліні губи, щоб влити в її серце великої твердості, бо вона грає роллю паризької фаворитки — роллю світової красуні! Без поцілунок не буде тої урочистої гри, якою тільки й чарують глядачів! Невже її зганьбить така пригода? Де тоді подінеться її краса?

О тридцять четвертій хвилині на восьму Марко ступа на порог сельбуда.

— Де Ліля?

— Нема! А де Ви шалаетесь? Чуєте, он-публіка бешкетує? Чорти б Вас забрали з Вашою красулею!

Дійсно — публіка грюкає чобітьми в долівку і свистить, чекаючи на початок вистави. Хлопці піднімають Марка на сміх, але потім дотримуються солідарності і допомагають зашивати штани. Ех-ех! він знов би вирвався бігти до Лілі, але без штанів не будеш говорити про любов! О тридцять дев'ятій хвилині — штани ще латаються і о тридцять дев'ятій хвилині прибігає Ліля.

Ліля:

— Де Марко? До нього можна?

— За сценою. Без штанів! — говорить комсомолець і садовить Лілю гримірувати. Ліля рветься за сцену і Марко хоче з-за сцени на сцену до Лілі — але чужа сила (Лілю — гриміровщик, Марка — продрані штани) роз'єднує їх. І тому Марко зовсім лякається, бо чує, що публіка грюкотить, наче сто тракторів — і вимагає початку. Всі артисти, окрім Лілі та Марка, наготові і сидять за стільцем, куди прийде світова красуня — паризька коханка.

III

О сорок другій хвилині завіса розтягається, публіка задоволено дивиться на сцену, декілька багачів Парижу оголошують конкурс краси і наймають агентів за для розшуку такої красуні серед жінок велетня-міста. Це — на сцені о сорок другій хвилині, а о сорок третій — Марко натягує штани і навіть не зустрівшись з Лілею, лишиви її без поцілунку — виходить о сорок четвертій на сцену.

— Невже — обіцянка є обіцянка? — думає ображено Ліля і лякається свого першого виходу на сцену. Так само о сорок третій хвилині перед її очима виринають рядки листа „мій поцілунок і тільки він дасть тобі сили та хоробрости грати кокетку...“ Ах, вона не зуміє і кроку рівно ступити по сцені, коли її не оціловану будуть бачити чужі очі!

Маркові нема часу думати про злосчасну пригоду, він навіть не згадує, що авторитет його, завсєльбуда, буде рости, і рости. Він повний задуми, що от — Ліля перестрашиться... провалиться! Марко хвилюється і зовсім забуває про своє завсєльбудство та авторитет... Ось...

Ось, нарешті, виходить Ліля. Вона перелякана й бліда. Марко не помічає зовсім, що він робить, що йому підказує суфлер, — дія якось сама розвивається, заля напружено слухає і готується зустріти артистів щирими оплесками. Тільки в очах, як у небі одинока хмаронька, стоїть образ блідої Лілі. Ліля як хмарка, не вчуває, що на неї впрямовані усі зорі землі, і не рухається, але її жене вітерець.

— Треба її поцілувати! — думає Марко,

— Поцілувати!

Ліля потомленими очима перебігає з місця на місце й чекає... мабуть на поцілунок, що пробудить її талант. Ой, швидче б! Швидче кінець дії!

І ось... завіса спадає, як оберемок синьої сполотнованої травиці, заля голосно плеще у долоні — Марко вільний кидається до Лілі і з почуттям впивається в її губи. Він стоїть нерухомо так три хвилини без трьох секунд. Ліля забулась, але люди плешуть довго і викликають аматорів на авансцену, і тому... сторож відкриває завісу знову і глядачі несподівано регочуть й усакають з місць.

— Бравво!

— А чи солодко цілуватися? — викрикують з гущі молоді.

— І це в п'єсу входить?

... Ліля червоніє, наче кольориста хмара на заводі, а Марко — зводить плечі і хоче тікати, але сторож повертає назад.

— І це в п'єсу входить? — запитують знову.

— Входить! — догадується Марко і бере за руку Лілю і тікає зі сцени. Великий тягар спадає з його плеч і він радісно й конфузно сміється до Лілі:

— Це входить до вистави? Так? Моя люба?

~~~~~

— П — О — Е — З — І — Ї —

МОЄ МИНУЛЕ...

Ой, яка то була ожеледь:
Розчачнувся віл, — „Драгун“!..
Серед степу стояв ожеред
І ковтав снігову пургу.

Як дубіли — обвітряні пальці
Охопивши держало грабель,
І не плакати — хотілось сміятися
І в обійми, щічко — тебе!..

Навантаживши хуру соломи
Повертався я на панський двір.
Вечір — вінок із утоми —
Підкрадався положити до вій...

Посковзнулися воли серед двору:
Серед панського двору — лях.
Довезти свою хуру в обору
Хоч в останнє, не міг, ніяк!..

Затремтіли задублені пальці,
А уста — цілував мороз.
Хоч не плакати хотілось — сміятися...
Але був під замком мій рот.

Ой яка то була ожеледь,
На льоту, було, птицю вб'є!..
Але роки — вперед і вперед
Розчачнули минуле моє.

Черкаси

Я. Ясировий

МОМЕНТ

В серце шилом із анкети „інший“...
... А недавно звано мужиком,
Та ще й досі в кострубятих віршах
Ані як не розпрощаюся з селом.
І коли весна розіллє день погожий,
Пахне матір'ю від вохкої землі —
У неділю в поле я вихожу
І чолом схиляюсь до ріллі.
Над ріллею небо сонцем п'яне...
В серце обрй чорноземом ліг.
І мене нестримано так тягне
До старих зашмугляних чепіг.
... Але ж там у Василівці трактор,
У музей чепіги віддадуть,
Бо вже іншим не-дідівським трактом
Простелилась Василівкам путь!
Так покину я, забуду про чепіги,
Це в мені про них заскиглив дід,
Той кріпак сліпої долі — стріхи,
Що на гони міряв цілий світ.

Вінниця

Микола Нарушевич

РОНДЕЛЬ

Це ж передрання глухомань.
Уже подолки морок ронить,
Вже впали заграви червоні
На вії росяних зарань.

Ще в сні маріє сизий лан,
А з даю лунуть відгомони,
Ген, край тієї оболони
Луна в тумані тоне... Глянь:
Це ж передрання глухомань.

с. Зубівка на Лубенщині

ДНІПРОСОНЦЕ

Там за степами, димарями,
за сивим молоком туману
гуде - гогоче кучерявий
бурхливий батько Дніпрельстану.

Одмолодів ти, Дніпре сивий,
Як той юнак швидкий і жвавий.
І де ті скарги слабосилі
на забуття, на сум неслави?

Біжиш тепер гулий, надійний,
майбутнім гомоном багатий:
гігантські греблі і турбіни,
електро - станції - гіганти...

О сину сонця — Дніпрельстане!
О дивна вигадка людини!
Тобі всі наші поривання,
Майбутнє серце України!

У сотнях, тисячах артерій
ти понесеш тепло і світло:
в заводи — тисячі енергій,
в хати — мільйони сонць привітних!

Як той туман глухий розтануть
убогість, пільма (ні, не сон це!).
І буде сила Дніпрельстану
в народі зватися
Дніпросонцем!

с. Веч. Кут, Кривор. окр.

Май - Дніпрович

КРАСА

(З цикло: „У царстві золота“)

Декорації... Пишні окраси...
Сліпнуть очі... Блєска краса!..
Із вікон лізуть різні гримаси...
Небеса! Небеса! Небеса!

Тротуари... Як ріки!.. Громадно
Декорації ходять живі...
Ходострої... Так пишно!.. Принадно!..
А за вікнами моди нові!..

На обличчя... Дивись і дивуйся!..
Як листочки... Краса — як роса!..
Ах давай понадхмарну екскурсію!
В небеса! В небеса! В небеса!

Розмальовано... Пишно... Як свято!..
Тут артисти... На щастя... не всі...
Так багато артистів — багато!..
Та нема... та нема в них душі!

Нью-Йорк

М. Тарновський

Ів. Юркович